

Sammanfattning

Systemet för frivillig återresa

Systemet för frivillig återresa är en etablerad verksamhetsmodell där en person som har sökt internationellt skydd kan återgå till sitt hemland med hjälp av ett bidrag. I utredningen kartlades vilka åtgärder förvaltningen hade vidtagit och på vilket sätt åtgärderna hade påverkat de sökandes förutsättningar att använda systemet. Utifrån utredningen är systemet i princip ett fungerande och förmånligt förfarande som ger goda förutsättningar för en sökande att återgå till sitt hemland. Trots att förvaltningen har effektiviserat de åtgärder som stöder återvändandet, har frivillig återresa dock inte blivit ett sådant primärt alternativ som den ursprungligen skulle bli.

På grund av det stora antalet personer som sökte internationellt skydd 2015 har förvaltningen vidtagit åtgärder för att öka antalet personer som återvänder frivilligt. Sedan 2016 har dock antalet personer som har fått ett negativt asylbeslut och som använt systemet minskat betydligt. Det finns flera som överklagar beslutet eller lämnar in en ny asylansökan. När processen drar ut på tiden ökar statens kostnader. Dessa kostnader består av behandling av ansökningar och klagomål och inkvartering av sökande på förläggningar. Regeringen lämnade sin proposition om ändring av utlänningslagen (RP 273/2018) till riksdagen den 5 december 2018. I propositionen preciseras förutsättningarna för att ta upp asylsökandes nya ansökningar till prövning. Lagändringen ska dock inte utgöra hinder för en ny ansökan. Utifrån utredningen är förebyggande av missbruk av förfarandet med nya ansökningar en åtgärd i rätt riktning.

Statens direkta kostnader för systemet för frivillig återresa är relativt små. De indirekta statsfinansiella fördelarna är dock betydligt större, om systemet används aktivt. Frivillig återresa är både en kostnadseffektiv och en ur återvändarens synvinkel flexibel och mänsklig form att återvända. Den bidrar till att antalet återresor som företas genom myndighetsåtgärder och kostnaderna för återresorna minskar och till att inkvarteringen av sökande på förläggningar blir kortare och mottagningskostnaderna därigenom mindre. Dessutom förebygger frivillig återresa olaglig vistelse i landet, och på så sätt minskar de eventuella kostnaderna för olaglig vistelse.

En metod för att effektivisera utnyttjandet av möjligheten till frivillig återresa har varit att förhöja stödet i form av kontant betalning till frivilliga återvändare. Användningen av systemet har dock inte ökat till följd av ett förhöjt bidrag. Utifrån utredningen kan stödet i form av förnödenheter vara ett bättre incitament än stödet i form av kontant betalning att återvända frivilligt. Det möjliggör bättre och mer varaktiga utgångspunkter för en återintegration i hemlandet. Stödet i form av förnödenheter bör bygga på ett verifierat behov och vara lämpligt för förhållandena i enskilda länder. Effekterna av stödet bör följas upp. Maximistödet i form av förnödenheter för 2019 har därför förhöjts genom inrikesministeriets förordning (1278/2018).

För närvarande pågår ett utvecklingsprojekt som ska förbättra förutsättningarna för återvändande. Projektet skapar samarbetsrutiner som överskrider förvaltningsgränserna. EU-finansiering har utnyttjats vid utvecklingen av förfarandet för frivillig återresa. Utifrån utredningen ska den varaktiga verksamheten dock inte på lång sikt utgå från olika projekt. God praxis bör spridas och etableras i den normala verksamheten. Systemets funktion ska säkerställas även i en situation där antalet personer som söker internationellt skydd varierar. Det kan göras genom utvärderingar av verksamheten och uppföljning av fördelarna med och effekterna av bidragen.